

Димана Петрова
сертифициран Монтесори- асистент,
учител по философия и гражданско образование,
СУЕО „А. С. Пушкин“
Варна, България

СВОБОДА И ОТГОВОРНОСТ – ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ НА МОНТЕСОРИ ПЕДАГОГИКАТА

Формирането на човека, изграждането му като личност, с теоретични знания и свободна воля за тяхното прилагане, е основна задача на хуманитарното образование. То е пътят, по който децата развиват глобална визия за света, както и за собствения си живот в него. Хуманитарното образование позволява на децата да осъзнаят ролята си в обществото и делата на хората, които са били преди тях, да стъпят на тези познания и да подобрят света за бъдещите поколения.

Ще разгледам няколко ключови аспекта, за оформянето на културата на младия човек през призмата на Монтесори педагогиката, но нека първо обърна внимание на няколко ключови понятия:

Думата „КУЛТУРА“ включва: ВЪЗПИТАНИЕ, ОБРАЗОВАНИЕ и РАЗВИТИЕ на даден човек. Самите компоненти означават:

ВЪЗ-ПИТА-НИЕ – давам ти нещо повече от храна;

ОБРАЗОВА-НИЕ – давам ти знания как да живееш и **НИЕ** двамата с теб си взаимодействаме, за да изградиш своята КУЛТУРА.

Д-р Мария Монтесори посвещава живота си на изучаване на това, как децата да учат по-ефективно и в хармония с природните закони на израстването си. Тя разработва теория на развитието им, която спомага за изграждане и на нейния образователен подход от най-ранна детска възраст. Тя казва: „Трябва да помогнем на детето да развие в себе си онова, което ще го направи способен да разбира. Това не са просто думи, това е труд на образованието“. Нейният метод се базира на убеждението, че децата имат вътрешен стимул за обучение и развитие и че те могат да учат най-добре, чрез своя собствен опит и активно участие.

Свободата и отговорността са едни от основните аспекти в Монтесори педагогиката. Те лесно могат погрешно да се разберат и съответно приложението им да не е коректно, но веднъж осъзнати в същността си, както и взаимовръзката между тях, те дават отлични резултати в развитието на детето като личност.

Нека започнем с третия етап от развитието на детето (12-18г.), когато именно се разгръща изучаването на хуманитарните науки: история, литература, езици, философия. Тези науки подпомагат формирането на младия човек, неговите морал, нравственост и култура. А как точно става това?

Монтесори отбелязва, че в тази фаза се ражда възрастния човек. Тук се наблюдават силен физически растеж и хормонални промени, които изискват много енергия на организма. Тийнейджърите стават много чувствителни, особено на тема „справедливост“. Склонни са да търсят ролеви модели, творчески настроени са и имат желание да работят това, което ги удовлетворява. Физическият труд, дори срещу символично заплащане, допълнително изгражда

тяхната отговорност, воля и градивно самочувствие в постигнатите резултати, както е в живота на обществото извън училище. Имунитетът им може да не е толкова стабилен, учението да не е от първостепенно значение за тях, но най-важното е, че цялата им енергия е вложена, за да се подготвят за света на възрастните. Интересите на подрастващия са насочени извън семейството, а именно - да намери група от приятели, с която да се идентифицира и възрастен, на който да се довери.

Темата за СПРАВЕДЛИВОСТТА тук е от изключителна важност за младия човек. Задачата на учителя е да изгради „мост на доверието“ със своите ученици, да постави рамката на тяхната свобода, да изясни правилата на взаимодействие и да бъде постоянен в отсъждането на така жадуваната справедливост.

СВОБОДАТА е основно човешко право и първична потребност. Учителят, с мека ръкавица, трябва да направлява подрастващите как да боравят със свободата си, как да я управляват, за да не прерасне тя в света на възрастните в самовлюбена свобода. Да умееш да използваш свободата си градивно, това е лична отговорност, отговорност за собствения живот. Научил тези ценни уроци, юношата е склонен да попива вече знания и умения, с усещането, че се движи напред и нагоре, усъвършенства себе си в своето хуманитарно образование, в това как да бъде и да усеща, че е успешен Човек. Свободата да избираш и да се развиваш според вътрешните си потребности е много силен инстинкт и точно тук тя се преплита с ОТГОВОРНОСТТА, според Мария Монтесори. Свободно взетите решения в контролирана среда, водят до усещането за свобода у децата, а от там се заражда и изгражда отговорността към взетите от тях доброволни решения. По този начин, най-ясно може да се види взаимовръзката и постоянната динамика между „свободата“ и „отговорността“, които водят и до изграждане от само себе си на дисциплина, независимост и воля у децата.

Дисциплината се постига, когато детето има контрол върху действията си, произтичащ от свободния избор, в рамките на зададените правила. Последствията (било те положителни или отрицателни) от доброволно взетите решения, активизират младежите да осъзнаят собствената си отговорност, да израснат и да се даде тласък, да се прояви ВОЛЯТА, да се изгради самодисциплината и самосъзнанието. Подрастващите сами започват да формират себе си, осъзнавайки, че всичко, което получават, е справедливо следствие от тяхното действие или бездействие. Наблюдава се как постепенно отбранителния режим у тийнейджърите отпада, погледът от враждебен се замества с благ и започват да търсят общуване и подкрепа, осъзнали, че „колкото си по-свободен, толкова си по-отговорен.“

За да се изгради цялата култура на формиране и осъзнаване на младия човек, ролята на учителя е да го преведе през необходимите, разумни препятствия, да налага справедливите последствия и всичко това да върши с така жадуваните от подрастващите любов, разбиране, напътствия и изслушвания. Индивидуалния подход към всяко дете е труден, но не и невъзможен. Прилагайки различни творчески похвати, учителят може да поддържа, така да се каже, „досие“ на всеки един ученик, за всяко едно негово поведение и представяне. Отсъждайки справедливата си оценка, позовавайки се на архивирани впечатления, посланието, което трябва да отеква е - „Всичко това, което получаваш, е справедлив резултат от твоите усилия и е за твое добро, за да те науча, аз съм до теб“. Редуването на трудности и отмора, даването на възможност юношата да придобие самочувствие, че от него зависи всичко, активизират ентузиазма и желанието за развитие. Чувайки често думите: „Това е твоето образование, основната ти работа в момента, ти решаваш, ти избираш, ти си отговорен за резултата, аз само мога да ти помогна“, е повод за размисъл и приложение на волята. Постигнатият успех, от доброволно взетите решения, носи удовлетворение, самочувствие, увереност, вяра в собствените си възможности и жажда за още успехи.

От всичко гореизложено, може да се заключи, че когато децата имат правила и ограничения в определени рамки, между които те взимат отговорни, свободни решения, то те

сами разбират последствията на действията си и сами изграждат своите дисциплина, независимост и воля. По този начин, човешките тенденции за изследване, ориентиране и учене, работят в полза на развитието на децата. Ролята и отговорността на учителя е да ги поддържа и подкрепя, използвайки и прилагайки знанията си за всеки един етап от детското развитие. Чрез общуването си с младите хора, учителят задава нагледно основните насоки на взаимодействие, които важат с пълна сила и в света на възрастните, а именно: проява на емпатия, спазване на морални и нравствени норми в общуването, търпение, уважение към личността, логическа връзка между индивидуалните действия или бездействия и постигнатите резултати.

Монтесори педагогиката се основава на уважение към индивидуалността на децата и насърчава тяхната самостоятелност и активно участие в учебния процес. Ангажирани в процеса на учене, любопитни и вдъхновени от своите учители, децата развиват своя потенциал и се превръщат в най-добрата версия на себе си, полезни както за собственото си развитие, така и за обществото.